

**INSTITUTIONEN FÖR PEDAGOGIK,
KOMMUNIKATION OCH LÄRANDE**

ATT VÄLJA ELLER INTE VÄLJA SKOLA?

En litteraturstudie om det fria skolvalet och skolsegregationen

Florentina Tahiri Gjokaj

Uppsats/Examensarbete:	15 hp
Program och/eller kurs:	PDA522
Nivå:	Avancerad nivå
Termin/år:	VT24
Handledare:	Lisa Ottosson
Examinator:	Pia Williams
Rapport nr:	xx (ifylles ej av studenten/studenterna)

Abstract

År 1992 infördes det fria skolvalet vilket gav familjer möjlighet till att aktivt välja skola som eleven ska gå på och i samband med införandet av det fria skolvalet drev den dåvarande regeringen igenom den nya friskolereformen. Detta har varit ett omtalat ämne som även medfört sig en hel del kritik där relationen mellan fria skolvalet och en ökad segregation i skolan diskuterats. Med detta som bakgrund kommer denna litteraturöversikt syfta till att sammanställa delar av forskning som berör relationen mellan skolsegregationen och det fria skolvalet på grupp- och individnivå. Även elevers etniska och socioekonomiska bakgrund i relation till det fria skolvalet och skolsegregationen kommer att framgå i studien. I studiens resultat framgår ett tydligt samband mellan det fria skolvalet och en ökad skolsegregation. Resultatet visar även på att boendesegregationens inte går att urskilja från det fria skolvalet när det diskuteras om dess effekt på skolsegregationen.

Uppsats/Examensarbete:	15hp
Program och/eller kurs:	PDA522
Nivå:	Avancerad nivå
Termin/år:	VT24
Handledare:	Lisa Ottosson
Examinator:	Pia Williams
Rapport nr:	xx (ifylles ej av studenten/studenterna)
Nyckelord:	School choice, segregation, Family Background, ethnicity, socioeconomic background

Förord

Inledningsvis vill jag börja med att tacka min familj som alltid varit mitt största stöd och hejarklack, utan er hade inget varit möjligt. Specifikt vill jag dedicera mitt skrivande till min dotter som inspirerar mig varje dag med sin nyfikenhet och kärlek.

Jönköping, 29 maj 2024

Innehållsförteckning

1 Inledning.....	1
2 Syfte	3
3 Bakgrund	4
3.1 Fria skolvalet och friskolereformen.....	4
3.2 Skolsegregation	5
3.3 Boendesegregation	6
4 Metod	8
4.1 Metodval.....	8
4.2 Tillvägångsätt	9
4.3 Avgränsningar och söksträng	12
4.4 Etiska aspekter.....	14
5 Datainsamling.....	16
5.1 Tabell 5: Presentation av valda artiklar	16
6 Resultat.....	18
6.1. Boendesegregationen.....	18
6.1 Familjebakgrund.....	21
6.3 Föräldrars önskemål och utbildningsbakgrund	23
Diskussion	25
Referenslista	28

1 Inledning

År 1992 infördes det fria skolvalet vilket gav familjer möjlighet till att själva önska den skola som eleven ska gå på och i samband med införandet av det fria skolvalet drev den dåvarande regeringen igenom den nya friskolereformen. Den innebar att privata aktörer kunde starta samt driva skolor, det som vi idag benämner för friskolor. Regeringens ändamål med friskolereformen var att utmana den enformiga skolan och det genom att införa konkurrens mellan den offentliga sektorn och den privata (Lundgren et al., 2014, s.121). Införandet av den nya friskolereformen och det fria skolvalet gav Sveriges utbildningssystem en ny prägel att förhålla sig till. De två grundläggande politiska besluten har blivit omtalade och väckt starka känslor i både media och politiska debatter (Skolverket, 2021). Detta var inte enbart ett omtalat ämne i Sverige utan även världen runt. Mellan 1980-talet och 1990-talet ägde flera utbildningspolitiska reformer rum i hela världen. Det som var specifikt för dessa reformer var föräldrars rätt till att välja sitt barns skola (Daun, 1997).

Förespråkare av det fria skolvalet menar på att reformen bidrar till ökad möjlighet att bryta segregationen som grundar sig på elevernas boendesituation och socioekonomiska bakgrund. De menar alltså på att genom att få välja en skolgång på en skola utanför sitt bostadsområde ökas möjligheten för att elever med varierade bakgrunder ska kunna samlas och mötas på en plats (Böhlmark et al., 2015, s.7). Motsats till förespråkarna menar kritikerna på att det fria skolvalet i stället bidrar till skolsegregation samt en ökad skillnad mellan skolors resultat. Kritikerna framför att det beror på att det fria skolvalet används i olika utsträckning bland familjer i Sverige (Böhlmark et al., 2014, s.5).

Skolverksamheten ska enligt lag vara en plats där elever med varierande bakgrunder samt förutsättningar ska kunna mötas samt känna sig inkluderade, trots detta har skolsegregationen ökat drastiskt inom den svenska skolverksamheten (Skolverket, 2023). Med en ökad skolsegregation riskerar elever att bli alltmer utsatta i form av en minskad likvärdighet vilket i sin tur leder till en negativ påverkan på deras skolresultat (Skolverket, 2021). Barnkonventionen framför att varje elev ska ha rätt till en likvärdig och inkluderande utbildning och med det som bakgrund har även ett internationellt perspektiv omfattats i studien (UNICEF, 2024, s. 26).

Med detta som grund har jag valt utföra en litteraturöversikt med fokus på det fria skolvalets verkan på skolegregationen ur ett forskarperspektiv. Studien kommer ta sin utgång ur en svensk kontext men även ett internationellt perspektiv kommer att inkluderas för att skapa stöd och sättas i relation till den svenska forskningen. Följaktigt kommer bidragande faktorer till en ökad eller minskad segregation att presenteras.

2 Syfte

Syftet med denna litteraturoversikt är att sammanställa delar av forskning om det fria skolvalets betydelse av skolegregation på grupp- och individnivå. Syftet kommer att uppfyllas genom att svara på följande frågor:

- Vad framgår i tidigare forskning när det gäller det fria skolvalets förhållande till och påverkan på skolegregationen?
- Vilka faktorer bidrar till att det fria skolvalet ökar eller minskar skolegregationen enligt tidigare forskning?

3 Bakgrund

I detta avsnitt kommer relevanta begrepp som utgör en central del i arbetets syfte att presenteras och definieras under rubrikerna: *Fria skolvalet och friskolereformen* (3.1), *Skolsegregation* (3.2) samt *Boendesegregation* (3.3).

3.1 Fria skolvalet och friskolereformen

I Sverige har det länge funnits privata skolor eller det som även benämnts för enskilda skolor. Under 1990-talet har utformandet av svenska friskolor och det fria skolvalet varit ett dominerande tema bland politiker vilket resulterade i den nya friskolereformen (Lundgren et al., 2014, s.118). Redan i början av 1980-talet fördes diskussion om skolans ansvar och skolpengen för att kunna välja skola. Målet var att nyetablerade privatskolor skulle effektivisera samt driva vidare det befintliga skolsystemet och detta genom att konkurrera med den statliga skolan (Lundgren et al., 2014, s. 120). Det nya styrsystemet krävde även förändringar i styrdokumentet vilket resulterade i nya läroplaner men ökade övervakningen av skolsystemet. De enskilda skolorna kom nu att få sig ett nytt namn och börjades benämnas för fristående grundskolor som senare skulle förkortas till friskolor. För att få bedriva undervisning på friskolorna krävdes det att Skolverket godkände friskolan (Lundgren et al., 2013, s.120). Grundandet av friskolor har sedan 1992 gått fort, under läsåret 1991–1992 fanns det ungefär 90 fristående grundskolor medan det under år 2008 fanns 677 friskolor (Lundgren et al., 2014, s.121). Under år 2012 ökade friskolor ytterligare till ett antal på 786 och under läsåret 2022/23 fanns det totalt 1297 friskolor (Ekonomifakta, 2023).

I samband med den dåvarande regeringens friskolereform under år 1992 infördes det fria skolvalet. Det fria skolvalet gav familjer möjlighet att själva få välja vilken skola de vill att eleven ska gå på (Jarl & Rönnerberg, 2015, s.15). Under 1980-talet var familjers möjlighet till att få välja skola väldigt begränsad. Elever blev placerade i skolor i överrensstämmelse med närhetsprincipen som innebar att de fick gå i den skola som var placerad närmast hemmet. Vid speciella fall kunde familjer ansöka om att få byta mellan kommunens kommunala skolor dock var det ytterst ovanligt att en omplacering skedde. Det var kommunen som hade beslutanderätt om skolval. Trots införandet av det fria skolvalet var närhetsprincipen den vanligaste metoden vid elevers placering (Holmlund et al., 2014, s.49). Malmberg et al. (2013) framför att det fria skolvalet används i störst utsträckning av etniskt svenska elever

med högutbildade föräldrar som har en god ekonomi. I jämförelse med invandrarfamiljer väljer de föräldrarna skolor som ligger längre bort (Malmberg et al., s. 122). Det fria skolvalet kan då ha en inverkan på den ökade skolsegregationen då familjers värderingar samt uppfattning om skolan status påverkar de skolval de gör för sina barn.

Med inslag av ett internationellt perspektiv finns det flera exempel på hur det fria skolvalssystemet kan se ut med avsikten att möjliggöra en likvärdig skolgång för alla elever samt erbjuda en plats på den önskade skolan. Internationellt sett saknas det delvist eller helt exempel på skolvalsystem likt som Sverige där en individuell skolpeng finns och är en del av det fria skolvalet (Böhlmark et al. 2015, s.15).

3.2 Skolsegregation

Begreppet skolsegregation tar sitt ursprung ur begreppet segregation och för att skapa en förståelse bör segregation i första hand förklaras. Segregation betyder att det sker en rumslig fördelning av olika befolkningsgrupper. Detta innebär att befolkningen är uppdelad beroende på exempelvis hudfärg, etnicitet, religion eller socioekonomisk bakgrund. Denna uppdelning kan ske frivilligt men även ofrivilligt (Ne, u.å-a). Skolverket (2022, s.6) belyser att begreppet skolsegregation används för att beskriva den rumsliga åtskillnaden som sker mellan olika grupper i skolan. Exempelvis går elever med samma bakgrund oftast i samma skola, det innebär att elever med skilda etniciteter inte träffas i samma utsträckning som elever med samma bakgrund (IFAU, 2021). Skolsegregationen omfattar inte enbart en enskild skolas egenskaper utan snarare de stora skillnaderna som finns mellan skolor i exempelvis samma kommun. Därav kan inte skolsegregationens förändring enbart förklaras genom att belysa de förändringar i elevsammansättningen på en specifik skolan utan måste även ske i förhållande till alla skolors elevsammansättning (Skolverket, 2022. s.9). Vidare framför Skolverket (2022, s. 9) att skolsegregationen är av stor problematik och medför en negativ påverkan på skolans likvärdighet. Därav har skolsegregationen blivit ett prioriterat område för Skolverket. Med utgångspunkt från tidigare forskning belyser Skolverket (2022, s.9) att boendesegregationen, det fria skolvalet samt fler elever i fristående skolor är faktorer som bidragit till den utökade skolsegregationen. Även Böhlmark et al. (2015, s.5) belyser tre faktorer som de identifierat som bidragande faktorer till skolsegregationen vilket är

boendesegregationen, skolval men även det som går under namnet ”cream skimming” alltså skolors val av elever.

3.3 Boendesegregation

Boendesegregationen har under en lång tid varit ett omtalat tema inom politiken men även återkommande i nyheterna. När vi talar om boendesegregation definierar vi den segregation som uppstår till följd av individers skilda bostadssituationer. Vidare förklaras begreppet med innebörden att grupper av individer med skilda socioekonomiska bakgrunder bor i skilda områden där även bostadsstandarden skiljer sig åt (Ne, u.å.-b). Likt som boendesegregationen har även antisegregationspolitiken varit ett omtalat tema dock med syftet att minska de klyftor som finns i samhället. Antisegregationspolitiken har under åren bedrivits på varierande sätt och exempel på satsningar/politiska program som har genomförts för att motverka boendesegregationen är Bygg- bland- politik, Hela Sverige- strategin och Storstadssatsningen. Dessa politiska satsningar av boendesegregationen har bedrivits med målen att utjämna skillnader i bland annat utbildning samt att stimulera den sociala sammanhållningen (Urban, 2015, s.183). I ett arbete om det fria skolvalet och skolvalets segregande effekt behöver också frågan om boendesegregationen diskuteras, eftersom faktorerna förhåller sig till varandra med hänsyn till närhetsprincipen (Urban, 2015, s. 185).

Uppkomsten till boendesegregationen kan bero på varierande skäl som grundar sig på yttre faktorer som individen inte kan påverka men även faktorer på individnivå. En huvudsaklig orsak som forskningen framför är de ekonomiska ojämlikheterna. Det framgår att bostadsområden med små hus eller bostadsrätter anses bättre samt kräver ett hushåll som är resursstarkt. Alltså handlar det inte alltid om att familjer inte vill bo i ett annat område än där de bor utan det är helt enkelt de höga bostadspriserna som styr familjers val. Det är viktigt att framföra att även hyresrätter har olika värden som grundar sig på vem fastighetsförvaltaren är men även bostadsområdet. En annan bakomliggande orsak till boendesegregationen omfattar val som individer gör, likaså medvetna som omedvetna och de preferenser som finns för varierande bostadsområden (Boverket, 2023, s.11–13).

Boendesegregationen behöver inte vara något problematiskt utan det formas till ett problem när det påverkar livsmöjligheterna för de individer som är bosatta i de homogena områdena. Konsekvenserna av boendesegregationen är det som är intressant att undersöka för att kunna

problematisera segregationen. Utifrån forskningen benämns dessa konsekvenser för grannskapseffekter och omfattar konsekvenserna av att bosätta sig, bo eller växa upp i områden som är segregerade. I forskning framgår ofta negativa grannskapseffekter dock får det inte glömmas bort att grannskapseffekten även kan vara positiv (Wimark, 2018, s.11). En grannskapseffekt är ”rumslig isolering” som innebär en exkludering på grund av avståndet till samhällsviktiga funktioner så som utbildning och sjukvård. I studier framgår ett samband mellan avklarad utbildningsnivå samt det område man bor i. I områden som är resursstarka och etniskt starka har elever möjlighet till en utbildning på högre nivå än elever som går i de resurssvaga områdena där flera etniciteter samlas (Wimark, 2018, s. 22).

4 Metod

I detta avsnitt kommer litteraturstudiens metod att presenteras med hjälp av det inledande avsnittet (4.1) *Metodval*. Därefter kommer de söksstrategier, sökord samt söktjänster som använts för litteraturstudien att presenteras under rubriken (4.2) *Tillvägagångssätt*. Även sökträner och avgränsningar kommer att behandlas i avsnittet under rubriken (4.3) *Avgränsningar och söksträngar*. Avslutningsvis kommer etiska aspekter att framgå under (4.4) *Etiska aspekter*.

4.1 Metodval

Jag har valt att genomföra en strukturerad litteraturstudie som grundar sig i den metodologi som tillämpas för en systematisk översikt. Beslutet av ett systematiskt tillvägagångssätt grundas i behovet av en metod som möjliggör noggrannhet i samband med den angivna tidsramen för denna litteraturstudie. För att lyckas utföra en noggrann och bra systematisk litteraturstudie är det av fördel att det finns ett stort utbud av tidigare forskning som gör sig relevant för valt ämne och att ha mycket tid till förfogande (Eriksson et al., 2013, s.). Det som främst definierar en systematisk översikt är att den har en hög placering i evidenshierarkin, eftersom den bygger på en sökning som fångar in allt relevant material, och en djupgående analys (Eriksson et al., 2013, s.27).

Vid en systematisk litteraturöversikt är det av stor vikt att studien grundas på ett tillräckligt antal av tidigare forskningar som är av god kvalitet. Till skillnad från en allmän litteraturstudie framgår metoderna tydligt och öppet vid en systematisk litteraturöversikt (Eriksson et al., 2013, s.27). Vidare menar Torgersson (2003) på att en systematisk litteraturöversikt även är öppen för att granskas vilket innebär att det finns en strävan efter evidens i studien. Vid en systematisk litteraturöversikt sker ett stegvist arbete där första steget är att motivera studiens syfte i form av en problemformulering och där efter bygger metoden på frågor som ska gå att besvara. Ett viktigt steg i arbetet är planeringen av själva studien men även bestämmelsen av sökord samt söksstrategier. Ett ytterligare steg som Eriksson et al (2013, s32.) beskriver är datainsamlingen av litteratur i form av vetenskapliga artiklar och rapporter. Vid en systematisk litteraturöversikt är det viktigt att kritiskt granska och bedöma den litteratur som ska ingå i studien. Det sista steget är att utföra en analys samt diskutera det resultat som framgår och dra slutsatser (Eriksson et al., 2013, s.32).

För att kunna genomföra en systematisk litteraturöversikt där en eller flera frågor ska besvaras inom ett problemområde krävs det att problemområdet preciseras samt avgränsas. För att göra det på bästa sätt är det relevant att använda sig av en teori eller modell som möjliggör detta. Att använda sig av en teori eller modell hjälper till med att precisera området men även vid formulering av frågor, sökord och datainsamlingen. Vid en systematisk litteraturöversikt framgår PICO- modellen som ett bra alternativ då den är en strukturerad modell som utgår från problemformuleringen samt sätter samman sökord och sökstrategier (Eriksson et al., 2013, s. 71).

4.2 Tillvägångsätt

Inför mina sökningar har jag använt mig av sökstrategin ”PICO” som står för ”Population, Intervention, Context/Comparison och Outcome. Med Pico som sökstrategi har jag möjliggjort för mig själv att precisera och rama in mitt syfte samt mina frågeställningar (Eriksson et al., 2013, s.70).

Med utgångspunkt i mitt syfte och PICO-modellen har det varit viktigt för mig att kunna välja vem eller vad som är huvudproblemet. I detta fall drog jag slutsatsen att de nyckelord som lämpar sig för modellens första kolumn är ”Pupils” och ”Students”. Under modellens andra kolumn, I, valde jag sökorden ”School choice” och ”School segregation”. Vid tredje kolumnen som gör sig lämplig för sammanhanget har jag valt att använda mig av nyckelordet ”School” detta då jag ännu inte vill avgränsa mitt arbete till en åldersgrupp utan skapa en övergripande bild över litteraturöversiktens fokus. Även ”Segregation” gjorde sig lämpligt som sökord utifrån kolumnen Context. Sista kolumnen utgör plats för resultat och här har jag valt att ta användning av sökorden ”consequences”, ”perspective”, ”Effect” och ”educational inequality”.

Tabell 1- PICO- modellen

Population	Intervention	Context	Outcome
Pupils Students	school choice School segregation	School "Segregation"	Consequences Perspective Effect educational inequality

Till min sökning har jag använt mig av mina sökord tillsammans med frassökningar men sökorden har även kombinerats. Genom att kombinera mina sökningar och använda mig av sökstrategin frassökning så får jag exempelvis resultat på "School choice" och inte resultat av både School och choice. Frassökningarna har utförts med hjälp av att sätta flera ord inom citationstecken. I mina sökningar har jag även använt mig av booleska operationer som AND vilket har möjliggjort för mig att kunna kombinera de valda sökorden. Genom att ta användning av den booleska operationen AND möjliggörs det för ett resultat som är mer specifikt samt avgränsat (Eriksson et al., 2013, s.78). En annan sökstrategi som har kommit till användning i min sökning har varit trunkering. Tecknet för en trunkering är en asterisk* i början eller i slutet av ett sökord. När en trunkering används öppnas det upp för möjligheten att inkludera olika ändelser på ett ord (Eriksson et al., 2013, s.79).

Vid utförandet av mina sökningar har jag använt mig av databaserna ERIC och Education database. ERIC är en databas med fokus på utbildning, pedagogik och lärande. ERIC som databas innehåller akademiska tidskrifter, rapporter, konferensbidrag och avhandlingar men även andra typer av publikationer som gör sig relevanta till utbildningsforskning (Eriksson et al., 2013, s.75). Då mitt fokus ligger på skolsegregationen är ERIC en relevant databas att ta till användning för mina sökningar. I databasen ERIC är det möjligt för mig att använda mig av olika tekniker som öppnar upp för mig att få ut så mycket som möjligt av mina sökningar. Dessa är trunkering, frassökning men även ta användning av booleska operationen AND.

Vid min första sökning i databasen ERIC utgick jag från de sökord som jag har identifierat med hjälp av PICO- modellen. Vid första sökningen användes sökorden på följande sätt: Students AND "School choice" AND Consequences. Det resulterade i 156 resultat och vid den här sökningen användes inga avgränsningar. Efter att ha tillämpat mina avgränsningar som peer- reviewed och årsspann på 15 år fick jag ett resultat på 72 artiklar. Jag valde att utföra ytterligare en sökning som grundade sig på första sökningen. I stället för att använda mig av hela ordet Consequences valde jag att använda en trunkering vilket blev consequen*. Med avgränsningar och den nya sökningen Students AND "School choice" AND Consequen* fick jag ett resultat på 89 träffar. Dessa sökningar behövde jag specificera ytterligare för att få ett större utbud av artiklar som gjorde sig lämpliga för min studie vilket resulterade i en sökning med sökorden ” School Choice” AND segregation. Dessa sökord använde jag i databaserna ERIC och Education Database.

Tabell 2-Sökningar med använda sökord samt antal träffar

Databas och sökning nr x	Sökord	Träffar	Söksträng
ERIC- sökning nr 1	: Students AND "School choice" AND Consequences	156 resultat	“Students AND "School choice" AND Consequences Academic (Peer-Reviewed) Journals; Published Date: 20090101-20241231 AND Apply equivalent
ERIC- sökning nr 2	Students AND "School choice" AND Consequen*	89 resultat	Search Alert: "Students AND "School choice" AND Consequen* Academic (Peer-Reviewed) Journals; Published Date: 20090101-20241231 AND Apply equivalent

ERIC- sökning nr 3	“School choice” AND segregation	208 resultat	"school choice" AND segregation Academic (Peer-Reviewed) Journals; Published Date: 20090101- AND Apply
Education Database- Sökning nr 4	choice” AND segregation	103 resultat	noft("school " choice " " AND segregation) AND pd(20090101-20241231) AND PEER(yes)

4. 3Avgränsningar och söksträng

I den här litteraturöversikten har inga avgränsningar genomförts gällande årskurs eller skolform. Studien har syftat till att skapa en överblick samt en helhetsbild av det berörda området. Med det som utgångspunkt kommer resultatet att behandla olika årskurser. Jag har i min studie valt att samla in material som bygger på både kvantitativ och kvalitativ metod då jag vill skapa en djupare förståelse för mitt valda ämne. Vid en undersökning som grundar sig på en kvalitativ metod eftersträvas det efter ett resultat som beskriver samt skapar utrymme för förståelse (Eriksson et al., 2013, s. 53). Medan vid en undersökning som grundar sig på en kvantitativ metod ges vi mätningar som gör det möjligt för oss att upptäcka skillnader mellan grupper (Bryman, 2018, s. 198). Ett inklusionskriterium har varit att utgå från material som är skrivet på engelska eller svenska. Avsikten till kriteriet har varit att få ett brett resultat av material på ett internationellt språk (engelska) men även kunna ta del av material som är skrivet på Sveriges nationella språk. Ett exklusionskriterium som jag tillämpat är att studier som publicerades för mer än 15 år sedan utesluts eftersom de inte anses vara relevanta för min datainsamling. Anledningen till mitt val att exkludera artiklar äldre än 15 år har grundat sig i skolans och läroplanens utveckling samt förändringar. Jag har även valt att göra en avgränsning på typer av segregation. Det innebär att i min studie kommer inte segregation som grundar sig på elevers förmåga att inkluderas dock kommer jag inte exkludera forskning som inkluderar det översiktligt. I mina sökningar har jag implicerat de avgränsningar som utkommit utefter mina kriterier. Vid insamling av material har jag utfört ett arbete som

grundat sig på flera steg. Första steget har omfattat sökningar i databaserna ERIC och Education Database. Vid steg två har jag läst titlar och nyckelord för att avgöra om materialet fångar mitt intresse vilket ledde mig vidare till steg tre som omfattade läsning av materialets abstrakt. Genom att läsa abstrakten fick jag en överblick över studiens fokus samt hur innehållet förhåller sig till mitt syfte samt frågeställningar. Efter att ha läst klart abstrakten på samtliga artiklar som jag valt ut valde jag att sortera materialet i tre kategorier. Dessa kategorier var ja, nej och kanske. De artiklar som hamnat i kanske kategorin gick jag tillbaka till ytterligare en gång för att sortera de i alternativt ja eller nej kategorin. Efter att ha sorterat materialet påbörjade jag ett arbete av att läsa igenom varje artikel/rapport. Efter att ha läst igenom det datainsamlade materialet landade jag i 12 artiklar.

Efter att ha landat i 12 artiklar har jag genomfört en systematisk analys med utgångspunkt från mina frågeställningar för att behandla resultaten i samtlig litteratur. Syftet med en innehållsanalys är att koda eller sortera datainsamlingen utifrån teman eller ämnesområden som sedan kommer ligga till grund för vidare arbete för forskare (Bryman, 2018, s. 702). Vid läsning av all litteratur har jag inriktat mig på att framhäva litteraturens fokusområde i relation till mina frågeställningar. För att kunna utföra en tematisk analys, har en noggrann läsning samt omläsning av all litteratur krävts av mig (Bryman, 2018, s. 704). I mitt sökande efter teman/ämnesområden har jag sökt efter teman som återkommer i form av repetitioner i förhållande till mina frågeställningar. Även identifiering av likheter samt skillnader mellan de olika resultaten har varit av relevans för identifiering av mina teman (Bryman, 2018, s.705). I min läsning har jag fått syn på tre ämnesområden som har varit återkommande. Dessa tre ämnesområden har varit boendesegregationens koppling till det fria skolvalets påverkan på skolsegregationen och elevers familjebakgrund som omfattat etniska och socioekonomiska aspekter. Slutligen har även föräldrars önskemål samt deras utbildningsnivå identifierats som en bidragande faktor på skolsegregationen. Efter att ha identifierat dessa tre område/ teman har jag placerat litteraturen i tillhörande ämnesområde. Med hjälp av dessa identifierade ämnesområden, har mina rubriker till resultatet tagit form vilket har underlättat för mig att sätta litteraturen i relation till varandra.

Tabell 3– Inklusionskriterier och Exklusionskriterier

Kriteriertyp	Inklusionskriterier	Exklusionskriterier
Publikationsspråk	Engelska och svenska	Alla andra språk
Publiceringsdatum	2009–2024	Äldre än 2009
Segregationstyp	Skolsegregationen, segregation grundad på etnicitet/socioekonomiska faktorer och boendesegregationen	Segregation grundad på prestation eller förmåga
publikationstyp	Peer-reviewed tidskriftsartiklar och doktorsavhandlingar	Resterande publikationstyper

4.4 Etiska aspekter

Vid systematisk litteraturöversikt är det av stor vikt att ta tillhän syn de etiska aspekterna. Vetenskapsrådet (2011) betonar i samband med detta att en viktig riktlinje för god forskning är att fusk och oärlighet inte får ske. Etiska överväganden vid systematiska litteraturöversikter omfattar ett ärligt och hederligt tolkade av tidigare forskning. De menar således att det är viktigt att resultatet som presenterar det insamlade datamaterialet ska framgå utan egna tolkningar och att samtliga artiklar redovisas. För att skapa en trovärdighet kommer varje artikel och dess metod att redovisas i tabellen under huvudrubriken (5) *Datainsamling*.

Bryman (2018, s. 168) skriver fram att de etiska aspekterna i en studie berör deltagarnas frivillighet, integritet, konfidentialitet samt anonymitet. Även Vetenskapsrådet (2002) framför att det finns fyra huvudkrav som forskare ska förhålla sig till och dessa benämns för informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet samt nyttjandekravet. Informationskravet omfattar vikten av att forskaren informerar deltagarna om forskningens syfte samt deltagarnas roll i forskningen och villkoren som gäller. Här ska forskaren även informera deltagarna om att deras deltagande är frivilligt och att de har rätt till att avbryta sitt medverkande (Vetenskapsrådet, 2002, s.7). Enligt samtyckeskravet ska forskaren samla in

deltagarnas samtycke och, om deltagaren är under 15 år bör även vårdnadshavaren ge samtycke. Det tredje huvudkravet som Vetenskapsrådet (2002) belyser är vikten av att bevara personuppgifter för att förhindra att obehöriga kan komma åt uppgifterna. Deltagarna ska därmed största tänkbara konfidentialitet. Slutligen framgår nyttjandekravet som ställer kravet att forskaren enbart får tillämpa de enskilda insamlade personuppgifterna i forskningsändamål (Vetenskapsrådet, 2002, s 14).

Med detta som bakgrund har jag valt att utföra en analys av hur forskarna till det insamlade datamaterialet förhållit sig till de etiska aspekterna samt de fyra huvudkraven. I min analys har jag analyserat i vilken utsträckning forskarna belyser de etiska aspekter samt hur de förhållit sig till de i sin forskning. En intressant observation som framgått är att forskarna inte belyser de etiska aspekterna i sin forskning. Av mitt insamlade material har det enbart framgått i en artikel att forskarna förhållit sig till vad de benämner som ”etisk standard”. Trots att forskarna inte uttryckligen nämnt något om etik, kan man som läsare urskilja etiska inslag i forskningen. Exempelvis förhåller sig forskarna till både konfidentialitetskravet och nyttjandekravet genom att behålla en anonymitet för deltagarna men även de skolor som deltagit i deras studier. I samtlig forskning sker även en ärlig och hederlig tolkning av tidigare forskning som har inkluderats. Med hänsyn till de etiska aspekterna har det varit av stor vikt för mig att inkludera ett urval av data där de etiska aspekterna framgår. Detta med avsikten att säkerställa att forskningen är utförd på ett etiskt korrekt sätt som tagit hänsyn till deltagarnas rättigheter samt är tillförlitlig.

5 Datainsamling

5.1 Tabell 5: Presentation av valda artiklar

Författare	Metod	Publicerad	Titel och årtal
Anders Trumberg, Emma Arneback, Andreas Bergh & Jan Jämte	Kvalitativ metod	Scandinavian journal of educational research, 2024-02, Vol.68 (2), p.246-259	Fighting to Counter School Segregation – A Typology of Local Initiatives in Sweden ÅR:2022
Mancebón Torrubia, María Jesús ; Ximénez-de-Embún, Domingo Pérez Routledge	Kvantitativ metod	Education economics, 2014-01, Vol.22 (1/2), p.90-111	Equality of School Choice: A Study Applied to the Spanish Region of Aragón År:2014
Yoon, Ee-Seul ; Grima, Victoria ; DeWiele, Corinne E. Barrett ; Skelton, Lucas	Kvantitativ metod	Comparative education, 2022- 01, Vol.58 (1), p.52-71	The impact of school choice on school (re)segregation: settler- colonialism, critical geography and Bourdieu År :2021
Lindbom, Anders	Litteraturöversikt	Scandinavian journal of educational research, 2010-12, Vol.54 (6), p.615-630	School Choice in Sweden: Effects on Student Performance, School Costs, and Segregation År: 2010
Söderström, Martin ; Uusitalo, Roope	Empirisk analys	The Scandinavian journal of economics, 2010-03, Vol.112 (1), p.55-76	School Choice and Segregation: Evidence from an Admission Reform" År:2010
Greaves, Ellen	Kvantitativ metod	Education economics, 2024-01, Vol.32 (1), p.1-1	Segregation by Choice? School Choice and Segregation in England År:2024
Boterman, Willem Rogier ; Lobato, Isabel Ramos	Empirisk analys	Comparative education, 2022- 10, Vol.58 (4), p.470-488§1	Meddling with School Choice: Comparing Education Policy Interventions and Their Impact on School Segregation År: 2022
Anders Böhlmark; Helena Holmlund; Mikael Lindah	Kvantitativ metod	Journal of population economics, 2016-10, Vol.29 (4), p.1155-1190	Parental choice, neighbourhood segregation or cream skimming? An

			analysis of school segregation after a generalized choice reform År:2016
Altrichter, Herbert ; Bacher, Johann ; Beham, Martina ; Nagy, Gertrud ; Wetzelhütter, Daniela	Kvantitativ metod	Studies in educational evaluation, 2011-12, Vol.37 (4), p.230-238	The Effects of a Free School Choice Policy on Parents' School Choice Behavior" År:2011
Bunar, Nihad	Empirisk analys	Journal of education policy, 2010-01, Vol.25 (1), p.1-18	Choosing for quality or inequality: current perspectives on the implementation of school choice policy in Sweden År:2010
Trumberg Anders	Kvantitativ & kvalitativ metod	Örebro universitet. Akademin för humaniora, utbildning och samhällsvetenskap	Den delade skolan År:2011
Yang Hansen, Kajsa ; Gustafsson, Jan-Eric	Kvantitativ metod	Educational research and evaluation, 2016-01, Vol.22 (1-2), p.23-44	Causes of Educational Segregation in Sweden – School Choice or Residential Segregation År:2016

6 Resultat

I följande avsnitt kommer det insamlade materialet att presenteras. Samtliga texter har inkluderat boendesegregationen, elevers familjebakgrund samt föräldrars önskemål samt deras utbildningsnivå dock i varierande utsträckning. Med det som bakgrund har materialet presenterats med hjälp av underrubrikerna (6.1) *Boendesegregationen*, (6.2) *Familjebakgrund* samt (6.3) *Föräldrars önskemål och utbildningsnivå*.

6.1. Boendesegregationen

I Yoon et al. (2021) forskningsresultat framgår en bedömning av i vilken utsträckning det fria skolvalet påverkar skolsegregationen. Forskningens datainsamling utgår från ett flertal offentliga gymnasieskolor i en medelstor kanadensisk stad. I studien har författarna tagit hänsyn till den boendesegregation som finns i staden och detta utifrån ett geografiskt perspektiv såväl som ett socioekonomiskt och etniskt perspektiv. Artikeln understryker behovet av en kritisk granskning av skärningspunkten mellan det fria skolvalet, geografi och sociala strukturer för att ta itu med de underliggande orsakerna till skolsegregation och för att främja rättvis tillgång till utbildning. Yoon et al. (2021, s. 56) benämner sin ansats som en kritisk kartläggning av det fria skolvalet där metoden fokuserar på de socio- rumsliga dimensionerna av det fria skolvalet. Detta med en kvantitativ metod med fokus på uppdelning mellan jämställda och icke jämställda skolfördelningar samt praktiken av det fria skolvalet (Yoon et al., 2021,56–58).

I studiens resultat framgår det att det fria skolvalet resulterar i både negativa och positiva effekter. Forskarna menar på att med ett fritt skolval kan elever söka sig till skolor som erbjuder bättre program vilket möjliggör varierande karriärbanor efter gymnasiet för eleverna (Yoon et al., 2021, s. 67). Detta är något som även framgår i Trumbergs (2011) avhandling som syftar till att undersöka och skapa en bild över skolsegregationen i Örebros grundskolor. I Trumbergs (2011, s.56) resultat framgår det att det fria skolvalet bidragit med en ökad valmöjlighet för elever att välja bättre skolor vilket lett till att det blivit vanligare att välja en annan skola än den som är i närheten av hemmet. Trumberg (2011, s.284) framför att det fria skolvalets införande bygger på idén om att bryta boendesegregationen, detta då elever kunde söka sig till skolor i andra områden. Dock belyser Yoon et al. (2021, s.66) i sitt resultat på att det främst är elever som kommer från bättre bostadsmiljöer samt med bättre socioekonomiska förutsättningar som söker sig utanför ens geografiska bostadsområde om bättre skolor erbjuds

utanför närområdet. Resultatet tyder vidare på att det fria skolvalet alltså bidrar till en social men även rumslig segregation då skolor som erbjuder bättre möjligheter befinner sig i finare områden och inte i de urbana delarna av staden (Yoon et al., 2021, s.66). De orättvisa fördelningarna av program samt resurser i skolorna bidrar till en segregation mellan stadens skolor samt en social stratifiering i staden då de vitare stadsdelarna erbjuder bättre möjligheter att utvecklas vidare medan de urbana stadsdelarna hamnar mer efter (Yoon et al., s.67). Trumberg (2011, s.54) framför att områden som anses vara socioekonomiskt svaga har bidragit till en segregation bland skolor i närområdet som grundar sig på etniska aspekter. Resultatet av detta har blivit att minoriteter har flyttat in samtidigt som majoritetsbefolkningen har flyttat ut. Likt Trumbergs (2011) studie visade även Söderströms & Uusitalos (2010) resultat på en ökade etnisk skolsegregation som de menar är ett resultat av boendesegregationen. utifrån elevers etniska bakgrund, detta inkluderar även första och andra generationens invandrare. De skriver vidare att elever med invandrarbakgrund tenderar att överrepresentera i skolor placerade i specifika stadsdelar. Detta är ett resultat av boendesegregationen men även antagningskriterier som baseras på skolans placering. Detta innebär att elever från låginkomstområden har inte lika stora förutsättningar till att gå i de bästa skolorna som är placerade i höginkomstområden (Söderström & Unisitalos, 2010, s. 70).

Boendesegregationen framför även Trumberg (2011) alltså som en ökad faktor till den utvecklade skolsegregation. Trumberg (2011) belyser som Yoon et al., (2021) på att de skolor som är belägna i ett område som anses vara resursstarkt är mer populära och fler elever gör därmed valet att söka sig till dessa skolor. Vidare skriver Trumberg (2011, S.83) att det alltså är den uppfattningen som elever och föräldrar har om skolan samt området som styr skolvalen som görs. Det framgår även att föräldrar helst inte väljer skolor belägna i områden som anses vara resurssvaga och där det finns en hög procentuell andel elever med utländsk härkomst. I studiens resultat bekräftar Trumberg (2011, s.83) att det främst är elever med svensk bakgrund och som kommer från en stark ekonomisk familj som använder sig av det fria skolvalet. Det förklaras att orsaken till det är att familjerna är mer insatta och pålästa om de möjligheter som finns. Konsekvenserna av dessa faktorer är skolor som ökar i etniska och sociala skillnader. Bortsett från elevens bakgrund tenderar elever från stadens ytterområde att välja skolor som är centralt placerade. Detta omfattar alla typer av ytterzonen i hela Sverige. Vilket i sin tur kan bidra till en segregation där de mindre skolorna konkurreras ut. Trumberg

(2011, s.45) menar på att boendesegregationen är en faktor som är svår att exkludera i sammanhang där det fria skolvalets påverkan av skolsegregationen framförs.

I sin studie fördjupar sig Lindbom (2010, s.616) i det fria skolvalets påverkan på olika aspekter av utbildningssystemet. Genom empirisk analys undersöker Lindbom dess effekter på elevers prestationer, skolutgifter och segregationsnivåer. Lindbloms forskning belyser komplexiteten och avvägningarna i samband med det fria skolvalet och betonar behovet av att noggrant överväga deras bredare konsekvenser. I sin studie framför Lindbom (2010, s.626) boendesegregationen som en kritisk aspekt vad gäller studier som behandlar det fria skolvalets inverkan. Lindbom (2010, s.628) fastslår att vid studier som undersöker det fria skolvalets påverkan av skolsegregationen utesluts sällan boendesegregationen vilket gör det omöjligt att undersöka det fria skolvalet som en ensam produkt av skolsegregationen. Lindbom (2010, s. 628) poängterar att data som tyder på valfrihetens inverkan av skolsegregationen utifrån en individnivå är mycket begränsad samt att boendesegregationens inverkan är betydligt större. Vidare framförs det i studien att boendesegregationen är det en betydelsefull förklaring till skolsegregationen.

Att det är svårt att urskilja bostadssegregationen från det fria skolvalets påverkan av skolsegregationen är något som även Yang Hansen & Gustafsson (2016) fastslår i sin studie. Författarna belyser boendesegregationen i samband med ett resultat som tyder på en markant skillnad mellan familjer med utländskt ursprung och etniskt svenska familjer. Till skillnad från resterande författare framför Yang Hansen & Gustafsson (2016, s.37) att det fria skolvalet påverkar själva boendesegregationen och de menar på att familjer som tidigare behövt flytta för att placera barnen i en bättre skola inte har detsamma behov av att göra det idag. Detta kan vara både positivt och negativt då familjer inte flyttar runt längre i samma utsträckning.

Böhlmark et al. (2016, s.1156) skriver fram att skolsegregationen är ett omtalat område med en omfattande litteratur men trots det saknas det en förståelse för de aspekter som faktiskt orsakar segregation i skolan. Studien utgår ifrån ett fokus på elevers socioekonomiska och etniska bakgrund. För att kunna skapa en förståelse för de faktiska orsakerna har författarna valt att analysera två bidragande faktorer som de anser inte går att skilja från varandra vilka är boendesegregationen och det fria skolvalet. Vid undersökning av det fria skolvalet har författarna valt att utgå ifrån faktorerna att eleverna väljer bort den skolan de blivit placerade i

samt skolans försök till cream- skimming. I studiens resultat framgår det att det fria skolvalet är en avgörande faktor för skolsegregation. Skolvalet har bidragit till en ökad segregation vilket sannolikt även går att koppla ihop till boendesegregationen. Böhlmark et al. (2016, s.1164) stödjer Lindboms (2010, s.628) resultat som visar på att skolsegregationens utveckling följer boendesegregationens utveckling. Detta innebär att boendesegregationen har en inverkan på det fria skolvalets påverkan av skolsegregationen.

6.1 Familjebakgrund

I majoriteten av det insamlade materialet som har behandlats har elevers familjebakgrund belyst i relation till det fria skolvalet. Det har främst benämnts utifrån familjers etnicitet samt socioekonomiska bakgrund. Söderström & Uusitalo (2012, s.56) undersöker i sin studie relationen mellan det fria skolvalet och skolsegregation. Genom empirisk analys undersöks hur förändringar i antagningskriterier påverkar graden av segregation inom skolan. Denna forskning belyser det komplexa samspelet mellan skolval och segregation. Författarna har i sin studie utgått från tre dimensioner för att kunna skapa en beräkning av segregationen för Stockholms län. Dessa tre dimensioner är elevers förmåga, etnicitet samt socioekonomiska bakgrund. För att skapa data har författarna jämfört de förändringar som skett i urvalsgrupperna men även skolor emellan. Med hänsyn till datainsamlingen av familjers socioekonomiska bakgrund visar resultatet på en ökad segregation mellan skolor i Stockholmsområdet (Söderström & Uusitalo, s.57).

Även Greaves (2021, s.2) belyser i sin studie förhållandet mellan det fria skolvalet och segregation dock utifrån det engelska utbildningssystemet. Genom empirisk analys som grundar sig på en kvantitativ metod undersöker Greaves (2021, s.3) i vilken utsträckning det fria skolvalet bidrar till socioekonomisk och etnisk segregation inom skolan. I studien undersöker forskaren om det fria skolvalet bidrar till en ökad möjlighet för elever utan att bidra till en ökad skolsegregation. Studien syftar även till att få syn på om skolsegregationen är ett frivilligt val som grundar sig på elevers familjebakgrund. Detta gör forskaren genom att analysera data på skolors antagningsstatistik och befolkningsstatistik som grundar sig på demografi. Studiens resultat visar på att det fria skolvalet har bidragit till en ökad mångfald, dock gäller detta enbart inom vissa specifika områden, medan i andra områden har det fria skolvalet förvärrat den befintliga segregationen. Resultatet visar vidare på att elevers

socioekonomiska och etniska bakgrund påverkar familjers val av skola. Detta innebär att elever från sämre förutsättningar går i skolor i närområdet medan elever med föräldrar som har bättre förutsättningar söker sig till den bästa skolan för deras barn (Greaves, 2021, s.14). Författaren framför att skolor är mer segregerade efter etnisk grupp och inkomst samt minst segregerade efter elevers prestation. Greaves (2021, s. 13) framför att orsaken till den etniska segregationen grundar sig på den vita medelklassens syn på elevers familjebakgrund. Dock skrivs det fram att även icke-vita etniska grupper gör aktiva val genom att välja skola utifrån deras preferenser på skolans kvaliteter. Det framgår även att icke-vita hushåll väljer skola utifrån etniska aspekter för att undvika mobbning.

Mancebón Torrubia, & Ximénez-de-Embún (2014, s. 105) framför också i sitt resultat att det fria skolvalet påverkar segregationen utifrån ett socioekonomiskt perspektiv där elevers familjebakgrund är av relevans. Författarna till studien undersökte konsekvenserna av det fria skolvalet på jämlikheten i regionen Aragonien i Spanien. Studien använder en kvantitativ ansats för att analysera fördelningen av utbildningsmöjligheter mellan olika socioekonomiska grupper. Den använder data om skolpreferenser och elevens egenskaper för att bedöma i vilken utsträckning det fria skolvalet främjar eller hindrar jämlikhet i tillgången till utbildning av hög kvalitet. Genom statistiska metoder som regressionsanalys och deskriptiv statistik syftar studien till att identifiera mönster i skolvals beteende och dess inverkan på socioekonomisk segregation och ojämlikhet i utbildning. I resultatet identifierar författarna att familjers val av skola följer ett evident mönster som grundar sig på familjers socioekonomiska bakgrund. Vidare skriver författarna att detta skapar en segregation i skolan då elever inte blandas men även en segregation mellan skolor då skolorna hamnar i en hierarkitrappa (Mancebón Torrubia, & Ximénez-de-Embún, 2014, s.105). I studien framgår ingen aspekt som belyser elevers etnicitet som i exempelvis den svenska studien från Trumberg et al. (2024, s.248) där de kan se både en etnisk och socioekonomisk segregation bland 40% av de deltagande skolorna i studien. Författarna skriver vidare att detta var ett väntat resultat då det skiljer sig mellan skolor i storstäder och i mindre städer. De menar på att i storstäder är det vanligare med en synlig segregation då det finns ett större utbud av skolor att välja mellan. Även Böhlmark et al (2016, s. 1176) preciserar att skolsegregationen ökat drastiskt mellan elever med varierande socioekonomiska och etniska bakgrunder. Författarna preciserar att med en ökad användning av det fria skolvalet har skolsegregationen mellan etiska svenskar och invandrare ökat. Trumberg et al. (2024, s.251) skriver att den här segregationen bör ses som

ett kommunalt problem och forskarna uppmärksammar sätt att bemöta den här segregationen. De tre insatserna som benämns är ”*förstärkning, spridning och sammanslagning*”. Med förstärkning menar författarna att tillämpa extra stöd och resurser till de skolor som befinner sig i missgynnande områden med avsikten att höja utbildningskvalitén samt locka till sig andra elever med varierande familjebakgrunder än de som redan finns på skolan. Insatsen spridning förklarar författarna som den insats där kommunerna mixar eleverna i skolorna. Slutligen beskrivs sammanslagningen som den ovanligaste strategin av dessa tre och innebär att kommunen lägger ner skolor för att skapa en ny vilket skapar en större variation av elever (Trumberg et al. 2024, s.252-253).

6.3 Föräldrars önskemål och utbildningsbakgrund

Bunar (2010) ger en insiktsfull analys av Sveriges skolvalspolitik och dess konsekvenser för utbildningskvalitén och jämlikhet. Bunar (2010, s.2) undersöker hur politiken har påverkat skolsegregationen och elevernas resultat, och belyser spänningarna mellan att främja skolkvalitet och förvärra ojämlikheten. Artikeln utforskar olika perspektiv på implementeringen av skolval, med hänsyn till marknadsmekanismer, föräldrars preferenser och regelverk. I sin studie framhäver Bunar (2010, s.3-5) förhållandet mellan det fria skolvalet och skolsegregationen och betonar att det grundar sig i en fråga som berör makt men omfattar även konkurrensen mellan de fristående skolorna och de kommunala. Det visar sig i att elever som går i friskolor kommer från en familjebakgrund med högre utbildning. Vidare belyser Bunar (2010, s.9) en konsekvens av det fria skolvalets påverkan på skolsegregationen. Bunar (2010, s.) skriver fram att ett ökat föräldraengagemang även bidrar till en segregation skolor emellan. Ett ökat föräldraengagemang existerar främst bland föräldrar med högre utbildning samt bland skolor där föräldrarna valt skolan. Detta föräldraengagemang ger en positiv effekt på skolor som börjar uppfylla kraven som föräldrarna ställer. Böhlmark et al. (2016) och Yang Hansen & Gustafsson (2016) instämmer med resultatet att en ökad användning av det fria skolvalet och föräldrar vars utbildningsnivåer skiljer sig åt har även skolsegregationen ökat. Även Boterman & Lobato (2022, s.471) framhäver i sin studie förhållandet mellan det fria skolvalet, föräldrar och skolsegregationen. Boterman & Lobato (2022, s.481) skriver fram att de föräldrar som använder sig av valfriheten är föräldrar med en hög utbildningsbakgrund, medan föräldrar med låg utbildningsnivå oftast placera sina barn i skolor utifrån närhetsprincipen. Vidare betonar de att även föräldrar med en högre utbildning

föredrar skolor i närområdet men om skolan som finns inte gynnar deras preferenser väljer de en bättre skola även om det innebär att söka sig utanför ens närområde.

Likt som Boterman & Lobato skriver Altrichter et al. (2022, s. 231) fram förhållandet mellan skolegregationen, det fria skolvalet och föräldrars val. I studien har författarna analyserat föräldrars valbeteende samt undersökt hur föräldrarna använder valmöjligheten samt om de finns någon markant skillnad beroende på socioekonomisk samt etnisk bakgrund hos föräldrarna. Studien har genomförts i Tyskland där föräldrar av olika etniciteter och socioekonomiskbakgrund har inkluderats. I resultatet understryker författarna intressanta punkter gällande föräldrarnas motiv för val. Första punkten de framhäver är att motivet förutsäger föräldrarnas valbeteende. Det framgår däremot att det sedan införandet av det fria skolvalet har motiv till skolval bland föräldrar minskat. Även motivens karaktär har förändrats under åren där skolans rykte är det främsta motivet till skolvalet. Studiens resultat belyser att föräldrarnas valmotiv är sammankopplade med familjers språk och sociala aspekter vilket i sin tur leder till en ökad segregation (Altrichter et al., 2022, s.237).

Diskussion

I följande avsnitt kommer studiens resultat att analyseras för att besvara frågeställningarna. I diskussionen kommer även förslag till framtida forskning att presenteras. Syftet med litteraturoversikten har varit att sammanställa delar av forskning som berör det fria skolvalets betydelse av skolsegregationen på grupp- och individnivå. Resultatet av studien visade en enighet bland behandlade studier gällande att det fria skolvalet har en inverkan på skolsegregationen och detta utifrån olika aspekter. Det går dessutom att understryka att det fria skolvalet har en inverkan på elevernas sociala liv och dessutom på deras möjligheter till eftergymnasial utbildning. I resultatet framgår det att elever med skilda etniska bakgrunder tenderar att gå i olika skolor. Detta är en aspekt som kan påverka eleverna och skapa en fientlighet men även utsatthet. Elever med olika etniska bakgrunder får det svårare att känna en samhörighet till varandra. Det fria skolvalet har bidragit till att elever som kommer från bättre bostadsmiljöer samt med bättre socioekonomiska förutsättningar söker sig utanför ens geografiska bostadsområde om bättre skolor erbjuds utanför närområdet. Detta innebär att de elever som kommer från en familj med svag socioekonomisk bakgrund tenderar att gå i skolor i närområdet som tyvärr oftast är resurssvaga skolor som fått utstå stor konkurrens från de resursstarka skolorna. Detta leder till en skillnad i kunskapsutvecklingen vilket gör det svårare för elever från resurssvaga skolor att konkurrera i antagning vid vidare studier med elever som tagit del av en utbildning som bedrivits på en resursstark skola. Något som ska bidra till möjligheter och utveckling blir i stället en problematik som riskerar den likvärdiga utbildningen. Det är viktigt att komma ihåg att även om familjer vill att deras barn ska söka sig till resursstarka skolor utanför närhetsprincipen är det faktorer som avstånd samt familjens egna tillgångar som exempelvis transport och tid som påverkar.

I studiens resultat framgår det att faktorer som etniska och socioekonomiska aspekter har en avgörande roll vid elevers utnyttjande av det fria skolvalet vilket i sin tur leder till en ökad skolsegregation. Enligt forskare som Greaveas (2021) och Böhlmark et al. (2016) konstateras det att elever med mindre gynnsamma socioekonomiska förutsättningar samt med en annan etnisk bakgrund, vanligen väljer skolor baserat på närhetsprincipen. I kontrast till detta nämns att elever med svensk etnicitet och bättre förutsättningar påverkas av andra faktorer vid val av skola och tenderar på så sätt att söka sig till skolor med gott rykte. Detta är en aspekt som i sin

tur påverkar skolorna i det avseendet att de blir bristfälliga i resurser, men även lärare med rätt behörighet söker sig i mindre utsträckning till de utsatta skolorna.

Trumberg et al. (2024) belyser den här segregationen som ett kommunalt problem där kommunerna bör arbeta emot och tillämpa insatser för att motverka den befintliga segregationen mellan kommunens skolor. Utifrån styrdokument och skollagen framgår det att varje elev ska erbjudas en utbildning som är likvärdig men med den ökade skolsegregationen ser alla skolors realiteter olika ut och likaså elevernas förutsättningar. Som lärare är det av stor vikt att ta hänsyn till faktumet att elevers svårigheter i skolan inte grundar sig på etniska eller socioekonomiska faktorer.

Andra faktorer till att det fria skolvalet ökar skolsegregationen är föräldrarnas inställning, önskemål samt utbildningsnivå. Resultatet redogör för en ökad segregation som grundar sig på föräldrars önskemål. Det har påvisats att motiven till användandet av skolvalet grundar sig på att föräldrar vill att deras barn ska gå i en skola där elevers behov tillgodoses samt att de deltar i en utbildning av kvalitet. Boterman & Lobato (2022) framför att alla föräldrar föredrar en skola i närområdet men att de föräldrarna av högre utbildning prioriterar att deras barn hamnar på en bra skola före den i närområdet. Dessa val som föräldrarna gör utefter sina önskemål och preferenser leder till en ökad segregation inom skolans värld men även bland elever då de inte socialiseras med personer från andra tillhörigheter än sin egen. Det fria skolvalet har även bidragit till att föräldrar inte längre behöver flytta runt i samma utsträckning som tidigare för att kunna placera sina barn i skolor utanför närområdet. Föräldrarnas utbildningsnivå har även visat sig påverka skolsegregationen utifrån det fria skolvalet. Det framgår i resultatet att det främst är elevers vara föräldrar med en högre utbildningsnivå som tillämpar sig det fria skolvalet vid sitt barns skolgång. Detta kan grundas sig på att de själva gått i skolor som ansetts vara bättre eller att de deltar i sociala kretsar där ens barns skolval är ett samtalsämne. Men även strävan efter att se sitt barn följa ens egna väg kan vara en motivation till föräldrarnas val.

I resultatet preciseras det att det fria skolvalet är svår att urskilja från boendesegregationen när dess förhållande till skolsegregationen diskuteras. Forskningen tyder på att det är av relevans att inkludera boendesegregationen tillsammans med det fria skolvalet och det med hänsyn till närhetsprincip. Trumberg (2011) framför i sin studie att det fria skolvalet bygger på idén om att bryta boendesegregationen, detta då elever kunde ta sig till skolor utanför deras

närområden. Skolvalet ger med säkerhet en öppenhet för individer på individnivå att gå emot boendesegregationen då de tar del av ett annat område än sitt eget. Dock får det inte glömmas bort att majoriteten av de elever som väljer bort skolor i närområdet söker sig inte till resurssvaga skolor i förorter. Detta innebär att skolsegregationen utifrån gruppnivå bidrar till en ökad segregation. Förhållandet som diskuteras mellan det fria skolvalet, boendesegregationen samt skolsegregationen är främst förekommande i storstäder då urvalet av skolor är betydligt mindre i små eller mellanstora städer. Boendesegregationen blir av högst relevans när det diskuteras om dess konsekvenser på utbildningen.

Sammanfattningsvis bidrar det fria skolvalet till möjligheter på individnivå men anses fortfarande vara en komplex fråga som bidragit till en stor problematik på gruppnivå och ställer det svenska utbildningsystemet inför en betydande utmaning då den likvärdiga skolan utmanas.

Utifrån studiens frågeställningar har det framgått en brist på forskning som berör arbetet för att motverka skolsegregationen i skolor därav är det ett förslag på framtida forskning. Forskningen som legat till grund för litteraturöversiktens resultat har skilt sig i deras metodologiska utgångspunkter. Trots skillnaderna i de metodologiska utgångspunkterna har jag fått syn på att deras resultat står eniga om relationen mellan det fria skolvalet och skolsegregationen. Forskning i relation till ämnesområdet är motiverat för att kunna ge skolor redskap att tillämpa för att motverka den pågående skolsegregationen. Det går inte att med säkerhet säga hur denna problematik bör tas itu med. Men det är oerhört viktigt att förstå dess negativa inverknings på såväl skolors resursfördelning som på elevers akademiska utvecklingar och kunskaper. Som tidigare nämnt har samtliga elever rätt till en likvärdig skolgång vilket omfattar rätten till adekvata resurser i skolan. Trots det faktum att skolor är belägna i olika geografiska områden är det viktigt att sträva efter att säkerställa en likvärdig utbildning.

Referenslista

- Altrichter, H., Bacher, J., Beham, M., Nagy, G., & Wetzelhütter, D. (2011). The effects of a free school choice policy on parents' school choice behaviour. *Studies in Educational Evaluation*, 37(4), 230–238. <https://doi.org/10.1016/j.stueduc.2011.12.003>
- Boverket. (2023). *Boendesegregationens utveckling och mekanismer*. Boverket. <https://www.boverket.se/globalassets/publikationer/dokument/2023/boendesegregationens-utveckling-och-mekanismer.pdf>
- Boterman, W. R., & Lobato, I. R. (2022). Meddling with school choice: comparing education policy interventions and their impact on school segregation. *Comparative Education*, 58(4), 470–488. <https://doi.org/10.1080/03050068.2022.2055297>
- Bryman, A. (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder*. (3. Uppl.). Stockholm: Liber.
- Bunar, N. (2010). Choosing for quality or inequality: current perspectives on the implementation of school choice policy in Sweden. *Journal of Education Policy*, 25(1), 1–18. <https://doi.org/10.1080/02680930903377415>
- Böhlmark, A., Lindahl, M., Holmlund, H., & Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering. (2015). *Skolsegregation och skolval*. Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering IFAU.
- Böhlmark, A., Holmlund, H., & Lindahl, M. (2016). Parental choice, neighbourhood segregation or cream skimming? An analysis of school segregation after a generalized choice reform. *Journal of Population Economics*, 29(4), 1155–1190. <https://doi.org/10.1007/s00148-016-0595-y>
- Daun, Holger (1997). Omstrukturerings av det svenska skolsystemet: gensvar på globaliseringstendenser eller nationella krav?. *Pedagogisk forskning i Sverige*, 2 (3), 161–181. <https://docplayer.se/12109823-Omstrukturering-av-det-svenska-skolsystemet-gensvar-paglobaliseringstendenser-eller-nationella-krav.html>
- Eriksson Barajas, K., Forsberg, C., & Wengström, Y. (2013). *Systematiska litteraturstudier i utbildningsvetenskap*. Natur & Kultur.

Greaves, E. (2024). Segregation by choice? School choice and segregation in England. *Education Economics*, 32(1), 1–19. <https://doi.org/10.1080/09645292.2023.2181748>

Holmlund, H., Häggblom, J., Lindahl, E., Martinson, S., Sjögren, A., Vikman, U. & Öckert, B. (2014). Decentralisering, skolval och fristående skolor: resultat och likvärdighet i svensk skola. Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering. Tillgänglig: <https://www.ifau.se/globalassets/pdf/se/2014/r-2014-25-decentralisering-skolval-och-friskolor.pdf>

Jarl, M. & Rönnerberg, L. (2015). *Skolpolitik: från riksdagshus till klassrum*. (2. uppl.). Stockholm: Liber.

Lindbom, A. (2010). School Choice in Sweden: Effects on Student Performance, School Costs, and Segregation. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 54(6), 615–630. <https://doi.org/10.1080/00313831.2010.522849>

Lundgren, U.P., Säljö, R. & Liberg, C. (2014). *Lärande, skola, bildning: grundbok för lärare*. (3. Uppl.). Stockholm: Natur & kultur.

Malmberg, B., Andersson, E., Bergsten, Z. & Östh, J. (2013). Det fria skolvalet ökar klyftor mellan skolor - Den svenska skolans nya geografi. Stockholms Universitet & Uppsala Universitet. Tillgänglig: <http://su.diva-portal.org/smash/get/diva2:684094/FULLTEXT01.pdf>

Mancebón Torrubia, M. J., & Ximénez-de-Embún, D. P. (2014). Equality of school choice: A study applied to the Spanish region of Aragón. *Education Economics*, 22(1/2), 90–111. <https://doi.org/10.1080/09645292.2010.545197>

Nationalencyklopedin (u.å-a). *segregation*. Ne. Tillgänglig <http://www-ne-se.ezproxy.uu.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/segregation>

Nationalencyklopedin (u.å-b). *Boendesegregation*. Ne. Tillgänglig [://www-ne-se.ezproxy.uu.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/boendesegregation](http://www-ne-se.ezproxy.uu.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/boendesegregation)

Wimark, T. (2018). *Boendesegregation i Sverige- en översikt av det aktuella forskningsläget*. Bostad 2030. <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1210196/fulltext01.pdf>

Torgerson, C. (2023). *Systematic Reviews*. Continuum.

Trumberg, A., Arneback, E., Bergh, A., & Jämte, J. (2024). Struggling to counter school segregation- a typology of local initiatives in Sweden. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 68(2), 246–259. <https://doi.org/10.1080/00313831.2022.2127877>

Trumberg, A., & Örebro universitet. Akademin för humaniora, utbildning och samhällsvetenskap. (2011). *Den delade skolan : segregationsprocesser i det svenska skolsystemet*. Akademin för humaniora, utbildning och samhällsvetenskap, Örebro universitet.

Skolverket. (2021, 16 december). *Skolsegregationen hotar tolerans och tillit*. Skolverket.se. <https://www.skolverket.se/skolutveckling/forskning-och-utvarderingar/artiklar-om-forskning/skolsegregationen-hotar-tolerans-och-tillit>

Skolverket. (2022). *Uppdrag om förstärkt arbete mot segregation*. Skolverket. <https://www.skolverket.se/getFile?file=10403>

Skolverket. (2023, 7 november). *Skolsegregation*. Skolverket.se. <https://www.skolverket.se/om-oss/var-verksamhet/skolverkets-prioriterade-omraden/skolsegregationen>

Söderström, M., & Uusitalo, R. (2010). School choice and segregation: Evidence from an admission reform. *The Scandinavian Journal of Economics*, 112(1), 55–76. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9442.2009.01594.x>

Unicef Sverige (2024). *Barnkonventionen: FN:s konvention om barnets rättigheter*. UNICEF. https://assets.ctfassets.net/gl8rzq2xcs2o/FUJ64Tf4T7SHdFcZPfj7Y/ccbb852ddac1ff7287134cdf7579b691/UNICEF_Barnkonventionen_fullversion_2024__1_.pdf

Urban, S. (2015). Lokal sammanhållning mot segregation- varför då?. I R. Andersson, B. Bengtsson & G. Myrberg (Red.), *Mångfaldens dilemman* (183-190). Gleerups.

Vetenskapsrådet (2011). *God forskningssed*. Stockholm: Vetenskapsrådet.

Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer*. Stockholm: Vetenskapsrådet.

Yang Hansen, K., & Gustafsson, J.-E. (2016). Causes of educational segregation in Sweden - school choice or residential segregation. *Educational Research and Evaluation*, 22(1-2), 23–44. <https://doi.org/10.1080/13803611.2016.1178589>

Yoon, E.-S., Grima, V., DeWiele, C. E. B., & Skelton, L. (2022). The impact of school choice on school (re)segregation: settler-colonialism, critical geography and Bourdieu. *Comparative Education*, 58(1), 52–71. <https://doi.org/10.1080/03050068.2021.1983349>

